

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Difficultas III. De medio intento à justitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

cedit tamen tunc actus externus iustitiæ completus, nempe redditio 100. neque enim ultra hoc externum, ullum aliud externum, iustitiæ liter exigi potest. Unde in creditore extinguatur omne jus exigitivum alicujus externi. Si tamen sciret non habuisse illum actum internum iustitiæ, non quidem in foro litigioso, quod non nisi ad externa attendit, in foro tamen, ut ita dicam, interno, habet jus exprobandi, quod dederit quidem, sed non tanquam restitutor; nec animo, qui probum restitutorem deceret. Si autem ponat illam dationem, illumque actum externum redditionis centum ex motivo iustitiæ, etiam si conjungat illum actum cum alio motivo in honesto, faciet adhuc moraliter actum virtutis, & sub illa formalitate, bonum. Ratio, quia quamvis Physicè ille actus ab utroque motivo dependeat; moraliter tamen duplex est, & pro illa parte morali, nihil illi deest ad rationem virtutis: nam motivum aliud spectat ad aliam partem moralem, aliudque actum moraliter: quia tamen actus bonus debet esse ex integrâ causâ; ideo non potest dici absolute bonus.

Quod ipsum ulterius sic explanatur, est quæ ad multas alias materias in simili, etiam intentiones Sacramentorum transferendum. Quando aliquis ex motivo occisionis, & ex motivo honestatis iustitiæ reddit centum, dupliciter se in hoc habere potest. Primo, ut intercedat virtualis refutatio interna motivi v.g. honestatis iustitiæ, quasi dicat, volo dare centum, titulo restitutionis: quem ipsum titulum nolle, nisi ut occidam; talisque non facit actum virtutis iustitiæ: quia assumptum titulum refutat rejicitque; proponitque, illum sibi, ut refutet. Secundo, potest se in hoc habere ita; ut motivum utrumque assumat; neutrum refutando, & eo casu, ut dictum in superioribus, eliciet etiam actum iustitiæ, licet non denominabilem simpliciter virtuosum. Et licet, nullus actus virtutis moralis moveatur motivo turpi, casu, quo simul non conjungatur motivum honestum; adeoque motivo turpi præcise; potest tamen moveri motivo, conjuncto, cum alio motivo turpi.

Unde, ulterius inferes; casu, quo gladius restituitur furioso id exigenti, fit tunc actus completus iustitiæ externus, non tamen fit actus iustitiæ virtutis internus: quia tunc legitime non exigitur illa restitutio: sunt enim circumstantiæ illegitimantes exigentiam. Deinde, quia actus virtutis iustitiæ infundatur supra rationem actus virtutis genericam, quæ hic non habetur: quia actus virtutis, præcipit secundum dictamen recte rationis fieri, quod potius vetat furioso reddi gladium.

Directè ergo ad Objectionem dici potest. Negando Antecedens. Et Probationem illius, distinguendo, quod talis ponat æqualitatem, & non ponat actum iustitiæ, secundum quod movetur motivo illo in honesto concedo: Secun-

dum quod movetur motivo honesto. Nego Majorem. Adde per nos non æqualitatem utrumque; sed honestatem æqualitatis, esse formale iustitiæ, quæ si non habeatur, quid mirum si non erit actus iustitiæ?

DIFFICULTAS III.

De medio intento à iustitia.

OMne æquale, est medium. Posito ergo, quod iustitia attendat ad æqualitatem, attendet ad medium. Quod, quantum ad præsens, duplex cogitari potest; quoddam medium rei; & aliud medium Rationis. Explicandum hoc erit.

Punctum Difficultatis 1.

Quid per alios medium rei?

EXPLICAT 1. quidam. Ponitque imprimis, virtutem in mediocritate tripliciter consistere. Objectivè, causaliter, & formaliter. Objectivè in mediocritate consistere dicitur, quatenus requirit in objecto suo medium, inter excessum & defectum; ut fortitudo medium inter audaciam & timorem. Iustitia inter plus & minus dati & accepti. Causaliter virtus in mediocritate consistit, quatenus, medium à ratione præscriptum, ponit in objecto suo, seu materia sua per actus suos, quo modo Temperantia ponit medium à ratione præscriptum in sumptione cibi & potus. Formaliter denique quatenus ipsa virtus est forma media inter duo vitia, seu inter duo extrema vitiosa, quorum unus peccat per excessum, alter per defectum.

Ponit deinde, non in quibusvis virtutibus triplicem hanc mediocritatem inveniri; sed in aliquibus omnes, in aliis autem, esto prima & secunda reperiatur, non tamen datur tertia. Sic in fortitudine dantur omnes tres mediocritates: habet enim in objecto suo medium inter excessum & defectum, & ipsum ratione prudenter indagat, ac definit; estque simul forma inter duo extrema vitiosa, timorem & audaciam. Castitas verò, esto primam & secundam mediocritatem habeat, caret tamen tertia: non est enim forma inter duo extrema vitiosa: sed quoties contra castitatem delinquitur, per solum defectum peccatur, recedendo ab obligatione. Sic contra castitatem conjugalem per solum defectum peccatur, puta per copulam, non cum sua, non autem per excessum, servando non solum conjugalem castitatem, sed ab omni prorsus copula, etiam licita, abstinendo. Contra etiam virtutem jejunii Ecclesiastici per solum defectum delinquitur; bis nimirum in die comedendo; non verò ab omni prorsus refectioe abstinendo.

Ponit

R. P.
TH. MLOD
IA DOWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
G

Ponit denique, in iis virtutibus, quæ non sunt forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, excessum non esse vitium, saltem eidem virtuti oppositum. Sed aliquando est virtus, aliquando ratione circumstantiarum vitium, sed alteri virtuti contrarium. Sic excessus castitatis conjugalis, dum aliquis non solum à copula illicita, sed servanda virginitatem etiam à licita, & cum sua abstinere, non est vitium contra castitatem. Sed si fiat cum consensu utriusque partis, est virtus castitatis, & quidem excellentis. Quod si fiat altera parte invita, vitium quidem est contra iustitiam, non contra castitatem; idque variis aliis instantiis illustrabat. Hisque positis. Dicebat rationis medium non ideò dici, quod sit ens merè confictum à Ratione; verum ideò, quod, esto à parte rei in objecto sit definitum, & determinatum, ipsius tamen definitio & determinatio, non sine singulari rationis scrutinio, & indagine invenitur. Sic Temperantia dicitur habere medium Rationis, non quod illud sit à ratione confictum: datur enim à parte rei in sumptione cibi & potus certa & determinata mensura, respectu cuiuslibet hominis in particulari. Unde si quærat, cur ratio definiat tantum v.g. cibum, hic & nunc? sufficere, rectè respondebitur: quia Petro in talibus circumstantiis posito, neque plus neque minus est sufficiens. Sed dicitur Temperantia habere medium Rationis, quia illud difficile invenitur: E contra, medium rei non ideò dicitur, quod tantum sit à parte rei, & nullo modo medium rationis; seu quod à ratione prorsus non debeat attingi, & proponi. Sed propterea, quod, etsi ab intellectu proponi debeat, non tamen indiget peculiari scrutinio, & indagine. *Ha Positiones & Explicatio.*

NON SATISFACIT 1. Quoad doctrinas circa ipsammet iustitiam. Nego enim universaliter, iustitiam non esse formam mediocritatis inter duo extrema vitiosa. Tum quia, accipere plus quam debeat tibi v.g. faciendo occultam recompensationem, & accipiendo decem cum tibi debeat quinque, & postea reddendo, v.g. tria tantum. Certè sunt hæc duo extrema vitiosa: plus enim & minus semper sunt extrema, Ly autem, plus quam deberes, & minus quam deberes, cum disordinationem ad debitum fundent, hoc ipso fundant rationem vitii, quod semper procedit contra debitum operandi modum. Iustitia inter hoc mediat. Ergo est forma inter duo extrema vitiosa. Tum quia. Præstantissima inter species iustitiæ est iustitia Legalis: hæc etiam versatur inter duo extrema vitiosa: Nam ponere taxam rerum; pertinet ad iustitiam Legalem, ponatur excessus taxæ, erit contra iustitiam, diminuens fortunam eumentium; ponatur defectus in taxa, minus taxando, quam res exigit, defectus erit contra iustitiam diminuens fortunam venden-

tium. Mediat inter hæc iustitia Legalis. Ergo, apparet, quod sit forma mediocritatis, inter duo extrema vitiosa. Tum quia, Concedo quidem, non in omni actu iustitiæ reperiri hoc, ut illa sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa: non raro enim solo nonnisi defectu, seu per minus peccatur; & ita non peccat contra iustitiam, qui debens centum, reddit centum decem: sed inde non sequitur, quod saltè interdum iustitia non sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, ex quo sequitur, quod non esse illam talem formam, non sit ratio illius adæquata formalis, & in omnibus actibus necessario reperibilis. Tum quia. Exempla, quæ adfert pro sua sententia, non convincunt. Primum exemplum est. Si venditor ratione equi appetitabilis pro centum accipiat sciens & volens nonnisi 80. non peccat contra iustitiam. Ergo, iustitia non est forma inter duo extrema vitiosa, sed contra illam delinquitur solum per defectum. Quod exemplum non facit pro intento: Nam, imprimis, si contra iustitiam defectu seu per minus peccatur, hic aperte est minus. Ergo, peccari tunc contra iustitiam deberet vi huius doctrinæ. Deinde, non potest, statui certa regula, quomodo se, & ad quid iustitia habeat, si recuratur ad conditionem sciens, & volentis. Quod ipsum probatur. Quia sicut non fit injuria, si sciens & volens pro centum accipiat 80. sic nec est injuria, si sciens & volens pro centum, det ducenta. Secundum exemplum est. Si quis debeat duobus centum, & uni det ducenta, per hocque se reddat ad reddendum alteri impotentem, peccat tunc contra liberalitatem, eò quod gratis superaddat, quod non deberet superaddere; contra iustitiam autem nonnisi per defectum, quatenus alteri creditori non restituit, quod illi debet. Hoc exemplum commodius quidem est ad intentum arguentis, sed habet in hoc difficultatem: quia Physica, moraliter loquendo, non redditio illa, perficitur, illa datione ultra sortem; Ergo, moraliter loquendo, illa datione peccatur contra iustitiam. Tum quia. Ratio, quam explicans ponit pro hac positione, est contra illud. Sic enim assumit; contra iustitiam solum delinquitur per defectum restituendo minus vel auferendo plus quam debetur. Hæc autem assumptio est contra illud, quomodo enim auferre plus quam debetur, est defectus? cum non sit minus sed plus; nisi forte dicas hunc esse defectum moralem, qui contingit etiam in illis, in quibus nonnisi per plus peccatur.

NON SATISFACIT 2. Quoad doctrinas circa alias virtutes. Tum quia. Nego timorem sine addito, itemque audaciam esse extrema vitiosa, inter quæ procedat fortitudo. Sed sunt passionibus indifferentes ad esse bonas & non esse malas, cum tamen explicans, sine addito ponat timo-

timorem, & audaciam pro extremis vitiosis. Tum quia, non apparet, qui non peccatur contra castitatem conjugalem, etiam excessu, hoc est, utendo aliena: videtur enim hoc spectare ad lineam pluris. Tum quia. Concedo quidem admisisse Arist. mediocritatem in virtutibus, sed non petibilem à mediatione inter duo extrema sepius mala; ait enim 2. Eth. c. 6. *Nonnulli enim sunt affectus, qui statim vel ipso nomine cum pravitate implicantur, ut malevolentia & invidia, & item actiones, ut adulterium, furtum, &c. Omnia cum hac & huiusmodi appellantur: quia non excessus ipsorum aut defectus, sed ipsa mala sunt. Vt nullo modo possit quisquam in ipsis rectè agere, sed peccare semper necesse sit.* Cujus rationem his formalibus subdit. *Nam hoc modo exsuperationis & defectus mediocritas exsuperationis item exsuperationis, & defectus defectio inveniretur.* Et tamen, sine ullo addito, explicans appellat mediocritatem formalem, stare in mediocritate inter duo extrema vitiosa.

NON SATISFACIT 3. Tum quia, hæc explicatio, est contra communem acceptionem harum vocum, Medium rei, & Medium rationis: Nam imprimis Arist. non ex facilitate, vel difficultate indaginis scrutiniq; hæc duo discernit: nam Medium rei, accipit per ordinem ad hoc, quod sit unum idemque omnibus: contra, Medium rationis, Medium non unum idemque omnibus. Ipse etiam S. Thomas citatus in corpore, Medium Rationis dicit, non accipi secundum proportionem unius rei ad alteram, sed solum secundum comparisonem ad ipsum virtuosum; cum tamen Medium justitiæ h. e. Medium rei, consistat in quadam proportionis æqualitate, rei exterioris, ad personam exteriorem. Insistens horum auctoritati Molina t. 1. d. 3. col. 8. definit Medium Rationis, quod sumatur per comparisonem ad agentem. Medium autem rei sumitur ex natura rei collatione facta cum altero. Similia habet Tann. d. 4. q. 2. n. 48. Rayn. L. 1. de Virt. Mor. in partic. f. 1. n. 19. Et ex allatis vides, quod prædicti Auctores Medium rei, non per facilitatem indaginis explicant, sed, quod idem sit omnibus, & non per ordinem ad operantem desumatur. Medium etiam rationis non explicant per difficultatem indaginis, sed quod non idem sit omnibus, per ordinemque ad operantem & circumstantias desumatur. Tum quia. Saltem nobilissima species justitiæ legalis h. e. distributiva, non foret justitia: quia proportio meriti & præmi in nullo modo de facili est indagabilis: imò si simile quid accidit, dum inconfuso scitur, non possit reddi hic & nunc totum, quantum autem hic & nunc in circumstantia talis reddentis tam mihi vel tam commodè habentis creditoris, &c. similibus circumstantiis, quantum, inquam, hic & nunc teneatur reddere, facile non indagatur. Tum quia; sequeretur quod prudentia

saltem partialiter spectata, sit justitia: quia ad prudentiam spectant tam faciles, quam difficiles indagines rerum, adeoque media difficulter & faciliter indagabilia.

EXPLICAT 2. Esparza q. 9. ponitque, Medium rei coincidere cum triplici æqualitate intenta à justitia, solumque differre per diversos comparisonum modos ad terminos relatè, ad quos eadem res consideratur. Porro æqualitas prima, quam intendit justitia, est æqualitas proportionis inter jura cujusq; & res pertinentes ad ipsum, ut scilicet: sicut se habent jura unius ad jura alterius, ita omnino se habeant res unius, ad res alterius, terminantes eadem jura. Ratio, quia impossibile est, ut habeat, quod suum est, cujus res magis excederentur à rebus alterius, quam jura ejusdem à juribus alterius, & è converso. Secunda æqualitas inter datum & acceptum per contractum; vel quasi contractum sive voluntarium sive involuntarium. Ratio, quia si duo habeant 8. & alter eorum dans tantum duo, accipiat 4. ex æqualibus fiunt inæquales adversus justitiæ Leges. Tertia æqualitas est formalis, per conformitatem ad leges, & conventiones hominum, omnibus & singulis hominibus æquales. De quo ipso notat, lege & conventionem, omnino æquali formaliter, respectu duorum, posse suboriri inæqualitatem materiale inter eosdem; & ita fit in conventionem fortis, in qua æqualis est uterque contrahens, æqualiter se exponens periculo, & spei; eventus tamen est necessarius inæqualis favens uni, adversus alteri. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT plenè. Tum quia; ita esset explicandum Medium rei, ut simul advertatur illius differentia à Medio rationis, quod non facit dicta explicatio. Addit quidem rationem, cur attendat ad Medium rei, justitia. Deinde, quod medium rationis in indivisibili non consistat. Sed hic conceptus non est primo definitivus medii rationis. Tum quia. Si potest, ut revera potest, dari formalis æqualitas sine æqualitate materiali, explicandum venisset, cur non reguletur tunc in sua æqualitate, idq; ultimo, justitia, per Medium rationis? Tum quia. Doctrina, quam in processu usurpat Esparza, quod scil. objectum justitiæ, consistat in medio inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duos habitus vitiosos, ubi pronuntiat universaliter, alias virtutes morales esse etiam medias formaliter inter duo vitia, id etiam non convincit. Nam non apparet quo modo castitas conjugalis, quæ est virtus moralis, sit etiam media inter duos habitus vitiosos: imò & ipsa virginitas. Deinde, sicut hoc extremum vitiosum, quod est contra justitiæ legalem, taxare plus quam æquum, & minus quam æquum, sunt separabilia & distincta; ita & habitus

eorundem. Cur ergò saltem tunc non erit iustitia media virtus inter duos habitus vitiosos? Insuper, Ratio, quam pro hoc suo assumpto ponit Esparza, non convincit: quando enim dicit, quòd eo habitu, quo aliquis causa est, ut ipse plus habeat, quam deberet habere, eadem est causa, quod alius minus habeat, id non convincit: quia licet id verum sit pro aliquo casu, falsum pro alio, secundum adlatam instantiam de iustitia legali. Nam Actus ille præcisè taxandi, est injuriosus, & taxans facit quidem minus habere mercatorem, sed ipse nihil plus per hoc acquirit, nisi acta emat, secundum taxam à se factam, qui actus, est quidem lucrativus sed distinctus ab actu taxandi, qui secundum se, est tunc injustus.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Medium rei.

EXPLICATUR 1. Fundamento habito in 2. Eth. c. 6. In omni re in indivisibili non consistente, potest accipi plus, minus & æquale: si enim hæc non possunt accipi, ex eo ipso sequitur, rem illā consistere in indivisibili, hoc ipsum autem, quod est accipere posse minus, plus, æquale, vel est in re, vel in ordine ad nos, adeoque medium seu medioere, erit medium inter excessum, & defectum, vel in re, vel in ordine ad nos. *Ad medium quidem rei, id duo, inquit Aristoteles, quod ab utroque extremo æquè distat, est quæ unum & idem omnibus.* Et sic v. g. 5. & 5. in 10. medium sunt; est enim medium inter plus, quod est 6. & 4. quod est minus. Sed ad præsens commodius exemplum ponit Aristoteles, si decem plura sunt & duo pauca, sex medium accipiunt, quantum ad rem quippe quo ex eo & superent & superentur. Sicut enim 6. superat per 4. duo, ita ipsum sex superatur per quatuor à decem. Aliud autem medium appellat quantum ad nos, & hoc dicit esse non unum idemque omnibus; hocque sic exemplificat, quia si alicui 10. minas comedere multum est, & duas parum, non hoc ipso sequitur, quod medium respectu illius sint 6. minæ, quas illi possit ordinare quisquā comedendas: fieri enim potest, quod sumptum hoc vel nimium sit, vel parum, & ita parum erit robusto alicui, multum autem ei, qui aliquam exercitationem iniecit, sobrietate indigentem. Quæ omnia sic complectitur Arist. verba textus sunt: *Non enim si alicui 10. minas comedere multum est, dicas parum, 6. ei Ludimagister comedendas præcipiet. Nam fortasse id quod, ei, si sumpturus sit, erit vel nimium vel parum. Miloni quidem parum, nimium autem ei, qui exercitationem incipiat.* Quod si quæras præcisam definitionem Medii, quoad nos, definit ibidem Arist. quod sit mediocritas ratione præfinita, seu ut superius loquitur, *quando oportet, & ob quæ, &*

erga quos, & cujus causa, & ut oportet, hæc facere. Medium autem rei est, Medium secundum rem, seu id, quod in rebus neque superat, ut excessus, nec deficit, ut defectus.

EXPLICATUR 2. habito fundamento in 5. Eth. c. 3. & 4. & in S. Thoma ibidem in tex. Lect. 4. 5. & c. Et ut id fiat.

PRÆMITTO 1. *Quod injustus & iniquus, injustum item & iniquum idem sint in moralibus, seu ut loquitur Arist.* Injuria iniqua est, proceduntque secundum plus & minus. In quibus autem est plus & minus, illic reperitur & æquale: æquale enim est medium inter plus & minus: Si enim excessum pluri addas ad minus, æqualia erunt, hæcque æqualitas nihil aliud erit, nisi medium inter plus & minus, faciens, scilicet ne hoc sit plus, nec illud minus. Quod si æquale & medium, idem sunt, in quibus erit reperire æquale, in illis erit reperire & medium: quia verò, ut dictum est, injustum est inæquale, & justum æquale; sicut in æquali seu iusto, reperitur æqualitas, ita in iusto, & iustitia, reperietur medium, quod scilicet deiciat ab excessu plus, & dicit illud minus, ut se cōæquet ad illud plus.

PRÆMITTO 2. *Omne justum & æquale ac medium, esse secundum aliquam proportionem.* Unde dicit Arist. Jus igitur quiddam est, quod in proportionem consistit. Rationemque dat: quia sicut proportio necessario numerum requirit, unde dicit: *Quod enim proportione constat, id non tam unitario numero, quam numero in unum versum proprium est: ita & iustitia, non est unius & ad unum, sed ad alterum.* Unde dixit Arist. ibidem cap. 3. *æquum in minimis duobus est.* Quasi dicat, ad minimum iustitia, inter duo commutationis extrema est, licet hæc duo minima inferius subdividat. Quamvis autem justum medium & æquale idem sint, & omnia secundum aliquam proportionem; condistinguiendæ tamen hæc sunt formalitates, ita ut justum sit, quia est per respectum ad alterum, reddendo ei quod suum est; æquale autem, in quantum est in commensuratis rebus, vel quasi rebus, secundum quas attenditur æqualitas inter duas personas. Medium autem in quantum procedit inter duo, quæ sunt plus & minus.

PRÆMITTO 3. *Si justum & medium procedit, secundum aliquam proportionem, quotuplex erit proportio totuplex erit & medium, justumque.* Porro ipsa proportio, quam ut sic definit Arist. Lib. 5. cap. 3. quod sit *æqualitas rationum.* Dividitur in proportionem proportionalitatis, & in proportionem simpliciter. Proportio proportionalitatis nihil aliud est, quam æqualitas proportionis; cum scilicet æqualem proportionem habet hoc ad hoc, & illud ad illud. Proportio autem simpliciter, nihil aliud est, quam habitudo unius quantitatis ad aliam. Rursus proportionalitas dividitur ab Arist. & S. Thoma in proportionalitatem disjunctam & continuam. Disjuncta quidem

dem proportionalitas est, æqualitas duarum proportionum non convenientium in aliquo termino, ut si dicam, sicut se habet 6. ad 3. ita se habet 10. ad 5. ubi sunt quatuor proportionis termini, sine ulla ejusdē termini repetitione. Alia autem est æqualitas continua, quæ est æqualitas duarum proportionum convenientium in uno termino, appellat eam Arist. continentem, exemplum ejus est. Sicut se habet 8. ad 4. ita 4. ad 2. vocatur autem continua, quia, sicut continua appellantur, quorum extrema sunt idem, ita & in præfenti; cum 4. & in prima comparatione, & in secunda ponatur, fit, ut idem sit utriusque extremum. Hæc ergo erit Categoria proportionis.

Proportio ut sic, hæc dividitur in proportionem simpliciter, seu Arithmeticam, quæ est proportio unius ad unum. Et in proportionem, quæ est proportionalitas; estq; proportio ipsarum proportionum; hæc ipsa proportionalitas dividitur in continuam, & disjunctam, jam definitas.

Notio 1. In quonam differant & convenient proportionalitas continua & disjuncta? Differant: quia continua repetit numerum in ipsa prima proportionem, non repetit disjuncta: convenient tamen hæc duæ proportionalitates in his duobus, imprimis, quod non possint esse nisi inter quatuor extrema ad minimum; ut inductio, exemplaque allata ostendunt, & resolvitur in hoc Principium quia proportionalitas est proportio proportionum. Ergo jam requiritur duas proportionem; singula autem proportionem, ex sua definitione, sunt inter duo, bis autem 2. sunt 4. Ergo, proportionalitas semper erit in 4. ad minimum, ad minimum, inquam, quia posset esse plurius etiam conjugatio proportionum. Secundum, in quo conveniunt proportionalitates, id est, quod quæcunque sunt ad invicem proportionabilia, & permutatim proportionabilia sunt, & quod, quæ est proportio unius ad alterum, eadem sit totius; ad totum, sic v. g. sicut se habet 3. ad 6. ita 6. ad 12. sed 3. deficit medietate, ad 6. Ergo & 6. deficit medietate ad 12. permutata proportione. Sicut se habet 12. ad 6. ita 6. ad 3. sed à 12. 6. superatur medio. Ergo & à 6. 3. superabitur medio. En vides proportionem permutatam tenere. Ex quo etiam exemplo apparebit, eandem esse proportionem unius ad alterum, quæ totius ad totum. Cujus tale exemplum adducit S. Thomas. Si quæ est proportio 10. ad 8. eadem est proportio 5. ad 4. sequitur ulterius, quod quæ est proportio 10. ad 8. & 5. ad 4. eadem sit proportio 10. & 5. simul acceptorum, quæ sunt 15. ad 8. & 4. simul accepta, quæ sunt 12. quia hic etiam est sesqui quarta proportio.

Notio 2. In quo convenient & differant proportio Arithmetica & Geometrica? Convenient quidem in hoc, quod utraq; spectet æqualitatem & intendat; sed longè aliam & aliter. Quia æquale Geometricum attenditur secundum

proportionalitatem æqualitatem. Arithmeticum autem secundum æqualitatem quantitatis. Exemplificat id S. Thom. Quia 6. secundum Arithmetice proportionalitatem, medium est inter 8. & 4. exceditur enim ab uno & excedit in 2. sed non est proportio eadem utrobique. Nam 6. se habet ad 4. in sesqui altera proportionem. 8. autem ad 6. in sesqui tertia. E contrario verò, secundum Geometricam proportionalitatem, medium exceditur, & excedit, secundum eandem proportionem, sed non secundum eandem quantitatem. Sic enim 6. est medium inter 9. & 4. utrobique, enim invenitur sesqui altera proportio; sed non eadem quantitas: 9. enim excedunt 6. in 3. 6. verò, 4. in 2. Hæc S. Thom. cujus loci iste videtur sensus. Sex se habet ad 4. in sesqui altera proportionem; quia sex continet in se 4. & insuper super 4. duo, quod ipsum duo, est altera pars 4. sesqui ergo altera proportione à 6. superatur 4. quia superatur duobus, quod duo, est altera pars 4. Jam autem 8. est ad 6. in sesqui tertia proportionem, quia 8. continet in se 6. & insuper duo, quod duo, est tertia pars ipsius sex: superat ergo octo sex, sesqui tertia proportionem. Decem ad octo, est in sesqui quarta proportionem: quia octo à decem superatur duobus, quod duo, est quarta pars ipsius octo. Rursus, quindecim ad duodecim, est in eadem sesqui quarta proportionem: quia quindecim continet in se duodecim, & insuper tria, quod tria est quarta pars ipsius duodecim.

Notio 3. Quod videatur S. Th. agnoscere, quod detur competens proportionalitas etiam Arithmetica; nomineq; proportionalitatis utitur: consequenter requirens 4. minima. Cujus exemplum est; sicut se habet 6. ad 8. ita 4. ad 6. Cum hac tamen differentia: quia in illa proportionalitate, est eadem quantitas. Nam duo additum ad 6. facit 8. & duo additum ad 4. facit 6. ubiq; repetendo 2. Sed non est eadem proportio: quia in 6. habente se ad 4. est sesqui altera proportio, in 8. autem habente se ad 6. sesqui tertia. E contra verò, ut jam dixi, in Geometrica proportione. Et ita 6. est medium inter 9. & 4. sed medium secundum proportionem: quia sicut 9. tertia parte superat 6. ita 6. tertia parte superat 4. quam appellat S. Thomas sesqui alteram proportionem: sed non est eadem quantitas: quia 9. habet ternionem supra 6. sex verò supra 4. non ternionem, sed binarium. Hanc tamen divisionem & acceptionem usus non habet, ne videatur confundere duas has proportionem Arithmetice & Geometricæ.

PRÆMITTO 4. Iustitiam distributivam seclari proportionem Geometricam: sicut enim hæc proportio attendit ad æqualitatem, & medium; ita & iustitia distributiva. Sicut hæc proportio est inter quatuor extrema, ita & iustitia distributiva attendit ad duas inter se comparatas personas, earumque dignitates; & ad duas res, seu bona dividenda unicuique, de quo sic loquitur S. Thomas: Oportet ad rationem iustitiæ, quod sit

eadem aequalitas personarum, quibus sit iustitia, & rerum, in quibus sit, ut, scilicet, sicut se habent res ad invicem: ita & persona, alioqui non habebunt aequalia sibi: sed ex hoc fiunt pugna & accusationes, quasi sit iustitia prætermissa: quia vel aequales non recipiunt aequalia in distributione bonorum communium: vel non aequalibus dantur aequa, puta si inaequaliter laborantibus dantur aequalia stipendia, vel aequaliter laborantibus dantur inaequalia. Rursus, sicut in proportionibus proportionalitatis quæ ad invicem proportionalia sunt, eadem permutata proportionalia sunt, ita & in præsentibus. Notandus hic est textus Arist. cap. 3. citatus, qui ita habet: Sicut igitur primus terminus sese habebit ad 2. ita 3. ad 4. igitur etiam alternata vice, sicut primus ad tertium, ita secundus ad quartum; quare etiam totum ad totum, quod distributio binatim copulat, quæ si etiam ita composita fuerint, iuste copulat, quasi dicat. Duplex intervenit jugatio in distributione: prima, primi ad secundum, simulque tertii ad quartum. Et alia, primi ad tertium, & secundi ad quartum; & tamen his omnibus positis subdit: primi igitur termini cum tertio, & secundi cum quarto, jugatio ius illud est, quod in distributione consistit: ubi cum supra posuisset jugationem primi cum secundo, & tertii cum quarto, nihilominus hic enuntiat, à distributiva attendi ad jugationem primi ad tertium, & secundi ad quartum. Cujus puto hanc esse rationem: quia nomine primi, venit v. g. una persona; & nomine secundi, altera; nomine tertii, venit munus primæ, nomine quarti venit munus secundæ personæ, quod etiam ostendit ipsum paradigma à S. Thoma Lectione 5. formatum: Cujus proportionis attentio spectat quidem, sed non nisi antecedenter dispositivè & directivè ad iustitiam distributivam, qualitatis personarum comparationem, & magnitudinem dandorum. Sed ad hoc proximè & immediatè, tanquam ad rationem suam ultimam, non attendit distributiva: illa enim, ex natura sua, est inductiva dominii, habitudinisque personæ ad munus, completivæque uniuscujusque fortunæ, secundum prædirectionem factam, ut possideat suum: quam possessionem sui, habitudinemque ad munus, quia non ostendit nisi jugatio primi cum tertio, & secundi cum quarto, fit, ut dicat, quod primi termini cum tertio & secundi cum quarto jugatio, ius illud sit, quod in distributione consistit; consequenter, nec attendit ad jugationem primi cum quarto, nec secundi cum tertio, quia hæc jugatio esset unius v. g. dignioris personæ, non cum suo munere, sed cum munere alius, ad quam jugationem ultimò formaliter non attendit distributiva: quia hæc jugatio non ostendit conjunctionem boni & personæ: nec infert ullam possessionem, ad quam tamen inducendam ordinatur distributiva.

PRÆMITTO 5. Iustitiam commutativam, regulariter loquendo, attendere ad proportionem sim-

pliciter seu Arithmetice, quod exprimit Arist. cap. 4. Ius verò, quod in commerciis est, est quidem æquum quoddam, & iniuria iniquum, non tamen illa constat proportionem, sed Arithmetice, per Ly illa proportionem, intelligens Geometricam, quia oppositam Arithmetice. Probat autem id Arist. quia cum non attendat iustitia commutativa ad qualitatem personarum, perindeque personis, inquit, utitur, ac si æquales essent, si ille iniuria afficiat, hic afficiatur. Unde tam bene Princeps accipiens 10. tenetur restituere 10. ac in simili facto tenetur ad idem plebejus: hinc fit, ut non attendat ad proportionem Geometricam, hocque ipso attendat ad proportionem Arithmetice, quod procedit hoc sensu: quia regulariter, & ut plurimum attendit commutativa ad proportionem Arithmetice: nam quod in aliquibus casibus attendat etiam ad Geometricam, infra dicetur. His præmissis

EXPLICATUR. Omne medium est æquale: si æquale, est inter plus & minus, ut dixi Præmissis primo; si autem est inter plus & minus, debet esse secundum proportionem, consequenter & medium rei, erit æquale inter plus & minus interjectum secundum proportionem, ut dixi Præmissis secundo. Quod si medium rei est inter plus & minus secundum proportionem, quot erunt proportionis modi, tot erunt & æqualitates mediæ rei. Quia autem duplex est proportio, nempe Geometrica & Arithmetica, ut dixi Præmissis tertio, etiam æqualitas iustitialis mediumque rei, erit illud Geometricæ proportionis, adeoque pertinens ad iustitiam distributivam, ut dixi Præmissis quarto. Et aliud æquale est medium rei in proportionem Arithmetice, spectabitque ad iustitiam commutativam.

Brevioribus autem terminis. Medium rei est æquale interjectum inter plus & minus rerum. Unde postea sequitur, quod hoc medium sit idem apud omnes; & quod non desumatur per ordinem ad operantem, sicut & ipsæ res, sunt eadem apud omnes, & non desumuntur ab operante. Medium autem rationis, erit æquale interjectum inter plus & minus, secundum præcisè rationem, ex quo postea sequitur medium hoc, non esse idem in omnibus; cum non eadem in omnibus rationes, respicereque etiam operantem, qui pro se suas etiam fundat rationes.

DICENDUM est. Medium rei intendi à iustitia.

PROBATUR 1. Citato textu Arist. & S. Thomæ q. 58. a. 10.

PROBATUR 2. Iustitia debet intendere ali-quod medium, est enim virtus, & omnis virtus in mediocritate consistit. Sed non intendit medium rationis, quod probatur. Quia virtus, quæ est ad alterum, à virtutibus, quæ ad ipsum, est distincta. Ergo, & medium intentum, de-

hoc habere distinctum. Ergo, cum alia virtutes intendunt medium rationis, iustitia debet intendere medium rei: neque enim datur tertium.

PROBATUR 3. Illud medium intendit iustitia, quo solo posito, æquantur homines, non posito, non æquantur; hoc autem est medium rei.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Iustitia distributiva, non attendit ad medium rei: quia expressè S. Thomas q. 61. a. 5. in corpore, inquit: *In iustitia distributiva non accipitur medium secundum æqualitatem rei ad res, sed secundum proportionem ad personas.*

RESPONDETUR. S. Thomas non plus vult, quam, quòd si Petri dignioris & Pauli minus digni comparentur inter se bona distributione æqualitas, non sit futura æqualitas rei ad rem, ut si accipiat iustè Petrus 9. & Paulus nonnisi duo, & medium; sed non dicit, quòd non sit futura æqualitas, hoc est, medium inter plus Petro dabile, & inter minus, quàm debeatur eidem, dabile, in quo tamen stat medium rei, in distributione, ut mox dicitur.

INSTABIS 1. In iustitia distributiva attenditur ad personarum dignitatem per omnes. Ergo, illa non respicit medium rei.

RESPONDETUR. In iustitia distributiva attenditur ad dignitatem personarum, sed hic actus, non spectat propriè ad iustitiam, sed nonnisi reductivè; in quantum iustitia imperat prudentiæ hunc actum in suum bonum. Cumque omnis actus virtutis indigeat regulari prudentiâ, benè hanc regulationem ponibilem in taxa dignitatis personarum, exigere poterit iustitia, à prudentia. Unde, etiam per hunc actum, non distinguetur distributiva à reliquis virtutibus; posita autem taxa dignitatis personarum in distributiva, tum quæritur à iustitia medium inter plus & minus ex dando.

INSTABIS 2. Ergò eodem jure, quando prudentia ostendit temperaturo, ut tantum comedat, præcedens dictamen spectabit ad prudentiam, tantitas autem cibi ad temperantiam: consequenter non sola distributiva, sed etiam temperantia, attendet ad medium rei, præmonstratum ex consideratione personarum.

RESPONDETUR. Equales sunt in hoc distributiva & temperantia, quod utrique prætaxet conditionem personæ prudentia: in hoc tamen erit disparitas: quia totam rationem formalem suæ honestatis, desumet iustitia ex ipso medio rei; nempe æqualitate rerum in illam et ipsa sistendo, quod non repugnat virtuti & vel maxime iustitiæ convenit. Quod si in medio sistet, hoc ipso medio rei intender. Jam

autem v.g. temperantia honestatem, quam intendit, non desumet ex ipsa tantitate cibi, nec in illa sistet, sed procedet ad consequentem macerationem & afflictionem, ejusque honestatem; consequenter, non est in temperantia medium rei, quod illa ultimò intendit. Et nisi ponatur respectus in temperantia, ad ipsummet operantem, non erit per quid transeat ad denominationem temperantis; sed nonnisi habebit denominationem hoc comedentis, & si post tantam comestitionem non sequeretur maceratio, verè non esset ille temperans, quod ostendit tantitatem illam, ad macerationem referri. Dato autem æquali in distributione, etiamsi, cui datur, non sit contentus, adhuc erit iusta distributio; quod ipsum ostendit, ad medium rei hic attendi.

INSTABIS 3. Si ad prudentiam spectat consideratio illa personarum. Ergo, etiam spectabat & medium rei taxare.

RESPONDETUR tali instantia. Non spectat ad eum, qui attendit mensuræ publicæ, ipsius bilancis æqualitas, sed eam fabricare, investigare, & ponere, spectat primo ad artificem suo habitu artificiali, & physica naturali fultum: licet idem mensurans, necessariò præsupponat æqualitatem bilancis, illaque; præsupposita, mensurandorum æqualitatem respicit; hinc non est puniendus, si bilanx publica non sit æqualis, sed punietur, si in bilance; qualem accipit, rerum mensurandarum æqualitati non attendit. Sic & in præsentia, taxare dignitatem personarum non spectat ad iustitiam; sed illa posita, mensurare, ne detur plus vel minus, spectabit, jam ad iustitiam, præcisè attendendo ad plus & minus dandorum: præcipuè cum taxatio illa habeat specialem honestatem difficultatem, adeoque objicibilitatem.

OBJICITUR 2. Iustitia est intentiva in æqualitatis rerum: quia in iustitia distributiva intenditur, ut detur plus, plus merito, & minus, minus merito.

RESPONDETUR. In æqualitas, quæ interdum reperitur in iustitia distributiva, est in æqualitas sed non contra jus, cum juri, cui satisficit, semper à distributiva ponatur æquale; qualis in æqualitas reperitur etiam in commutativa, dum pro pretiosiori plus, pro minus pretioso, minus datur.

Alii autem dicunt, quod iustitia ex primaria intentione æqualitatem intendat, eamque impleat, licet per sequelam, & per quoddam consecutarium, pullulet aliqua in æqualitas. Retineri etiam alias positi termini possent; quod iustitia intendat dari interdum plus materialiter, sed non plus formaliter quam sit in hoc, jus, in alio, debitum.

OBJICITUR 3. Medium rei, semper est idem, apud omnes, & omni tempore, sed falsum est omnes commutationes omni tempore, & apud

R. P.
TH. MLOD
ZIAŁOWSKI
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

omnes eodem modo se habere, ut experientia probat. Ergo, falsum est omnes commutationes intendere medium rei. Est Argumentum Cellaja apud Raynaud. Lib. 3. sect. 1. n. 30. imò idem accidit in communi omnium commutationum instrumento, nempe nummo, qui non idem omnibus, nec omni tempore, eodem modo se habet, & tamen medium rei semper idem est, apud omnes, & omni tempore.

RESPONDETUR. Casu, quo nunc majus, nunc minus pretium rerum fiat, idem semper erit medium formaliter: quia correspondens pretio, cujus taxam prudentia, secundum circumstantias ponit, licet non idem materialiter; idemque dicendum de nummo. Ex quo colliges, quod in dictis commutationibus, & nummo, variabile est, spectare ad prudentiam, vimque dominativam; quod autem justitia intendit, idem semper & apud omnes est, hoc est, commensuratio utilitatum, & æqualitas ad jus, hic & nunc habitum.

OBJICITUR 4. Justitia vindicativa, est verè justitia, & non est eadem apud omnes, & semper. Ergo, apparet, quod non attendat ad medium rei. Antecedens probatur. Quia nobilior pro eodem crimine non æque punitur, ac ignobilior; idemque crimen in hac natione minus, in alia magis punitur. Imò potest etiam Princeps sine injustitia condonare poenam majorem, imò & absolute relaxare. Ergo, apparet non intendi à justitia æqualitatem poenarum, aliàs illarum inæqualitas, non posset esse sine injustitia: quia fieret per oppositionem ad justitiam.

RESPONDETUR. Non eadem poena est materialiter apud omnes, seu pendet à circumstantiis; eadem tamen est formaliter: quia supposita directione prudentiæ, nec excedens nunc, nec minor, sufficiensque ad hic & nunc puniendum delictum. Princeps etiam sine injustitia relaxat poenas: quia habet jus altum, cui subditum est jus Bassum, exigendi poenas, reperibile in privatis. Si autem hoc jus habet, non facit injustè prudenter illo utendo: nemo enim facit id injustè, quod facit cum jure.

OBJICITUR 5. Sit in aliquo jus exigendi indivisibile auri, & in alio debitum; ponatur solutio, sit actus justitialis, sine ullo medio rei: illo enim indivisibile caret. Ergo, non omnis actus justitiæ respicit medium rei.

RESPONDETUR. Quod medium rei non sit, accipiendo pro quanto, & divisibili materialiter; aliàs, ut bene probat objectio, non posset dari justitialis restitutio indivisibilis auri; sed accipiendum est formaliter, hoc est, pro æquali ad jus aliud, & quidem æquali, quod sit idem apud omnes. Jam autem ponitur tunc æquale ad jus aliud, qui habet jus non nisi ad indivisibile auri. Dici etiam posset, quod etiam tunc

inveniatur medium inter plus auri & minus, saltem similitudinarium: indivisibili enim auri, similitudinarie minus est, nihil auri. Deinde, quod justitia respiciat medium rei, procedit ex suppositione, prout res sunt à parte rei; à parte rei autem, nulla sunt indivisibilia auri.

QUÆSTIO III.

De ipsamet Definitione Justitiæ.

PARTIBUS definitionis, hoc est, genere & differentia constitutis, est necesse proponere ipsammet definitionem, ut totum, constans illius partibus. Proponuntur aliquot justitiæ definitiones, quæ licet in re idem sunt, modo tamen exprimendi idem, distinguuntur.

1. DEFINITIO est ex Ulpiano. Hanc Definitionem explicat S. Thomas, q. 58. a. 1. Ex Ulpiano in L. Justitia. Dig. de Justitia & Jure. *Justitia est constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi.* Quod ipsum S. Thomas ad Scholasticos terminos reducit. Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Virtus Antonomasticè dicta, supponit pro habitu, non pro actu: nemo enim ratione unius actus virtuosus dicitur; sicut nec ratione unius ablationis, rapax; nec ratione unius ingurgitationis, bibax. Cumque antonomastica denominatio, debeat esse ratione excellentioris, habitus autem sit quid excellentius, utpotè, & se, & actus, quos principiat, inferens, fit, ut virtus Antonomasticè pro habitu supponat. Unde etiam Ulpianus ponit, constantem voluntatem: & quia virtus debet esse perfectio in ordine ad actum, meminit actus Ulpianus dum meminit *traditionis*; cumque ipse actus debeat esse circa suum objectum & hoc exprimit, dum ponit, *Ly jus suum tribuens.*

Advertit tamen Esparza. q. 8. nomine juris non venire hic jus activum: hoc enim supponitur, & ne per injustitiam, quidem, auferri potest. Ponitur ergo, inquit ille, passivè, pro eo quod cadit sub jure potestativo ac activo.

2. DEFINITIO. Est Aristotelica, ex 5. Eth. cap. 1. *Videmus igitur omnes ejusmodi appellare justitiam solere, ex quo ad agendas res justas homines idonei efficiuntur; ex quo item justè agunt voluntque justæ;* compingendoque hæc ad terminos usitatos Scholasticos, erit, habitus ad agendas res justas inclinativus. Sed hæc definitio est potius descriptio: quærere enim restat, quænam hæc sint actiones justæ? cum quæratur definitio, quasi ex suppositione, penitus ignoratæ naturæ justitiæ? Bene tamen priori modo descri-